

LASZLO HÁMORI:

Avspänningens pris

Ingen mindre än Alexander Solsjenitsyn har framhållit betydelsen av de amerikanskunderstödda radiosändningarna till Sovjetunionen och till satellitländerna. "Om vi får veta någonting alls om vad som händer i vårt eget land, är det därifrån," har han sagt. En stor undersökning gjordes förra året i USA av Radio Free Europes och Radio Libertys verksamhet, sedan senator Fulbright i avspänningens intresse tagit upp frågan om de inte borde läggas ner. Men deras sändningar är av oerhörd vikt för folken i östländerna. Jur dr Laszlo Hámori redogör i denna artikel för deras organisation och understryker vilken del de tar i den ideologiska kamp, som östländerna i marxist-leninismens namn för mot västvärlden. De ständiga beskyllningarna mot dem för bl a fascism bevisar i själva verket deras inflytande.

Avspänningspolitiken kom till en viktig punkt, när det västtyska Bundeshaus ratificerade det sk grundavtalet mellan de två tyska staterna den 11 maj i år. Tysklandsproblemet, den ursprungliga kärnan av motsättningar mellan den västliga världen och Sovjetunionen, har fått sin lösning. Även om Moskva inte lyckats genomdriva Stalins krav att draga in hela Tyskland i den sovjetiska inflytelsesfären, vann kommunisterna så mycket att suveränitet för Östtyskland och att dess tillhörighet till sovjetblocket internationellt erkändes och garanterades.

Visserligen har Sovjetunionen också presterat några och inte så oväsentliga eftergifter, som t ex beträffande Vietnamkonflikten. Den fientliga propagandan mot västvärlden har också starkt dämpats. Det är dock för tidigt att göra upp balansen i den stora och långvariga kraftmätningen mellan Öst och Väst; det skulle vara som att recensera ett drama av vilket ännu bara den första akten är spelad. Ja, vi vet inte ens hur många akter detta skådespel egentligen har.

Så mycket kan man dock konstatera att östeuropéerna, allt som allt drygt 100 miljoner människor i mitten av Europa, har rätt att känna sig desillusionerade i fråga om avspänningsprocedurens hittills nådda resultat. I deras situation har knappast någon förändring till det bättre ägt rum. Och östeuropéerna är inte ensamma om denna uppfattning. Londontidskriften "The Economist" kommenterar i sitt nummer den 14 april avspänningspolitiken på följande sätt: "... But it also has to be re-

corded that Herr Brandt paid a large price of principle for these modest gains, in coming very close to accepting the permanence of communism in eastern Europe; and that in fact the east Europeans, whom most people thought were meant to be the principal beneficiaries of the whole thing, have so far received hardly any benefits at all."

Radio Free Europe

Man betraktar i Östeuropa ett politiskt skådespel, som utspelades i Washington på våren 1972, som ett tydligt tecken på västvärldens bristande intresse för de östeuropeiska nationerna. Det var medan den amerikanska kongressen utövade ett starkt tryck på Vita Huset för att det skulle göra snabbt slut på kriget i Vietnam.

Mitt under denna kampanj väckte det förslag som senatorn J W Fulbright lade fram ett stort uppseende. Det gick ut på att man skulle stänga de två USA-finansierade radiostationerna i Europa, Radio Free Europe och Radio Liberty. "Dessa radiostationer föddes under det kalla kriget och har varit ett medel i det. Nu, när vi strävar efter avspänning, är tiden inne att avskaffa dessa rester av det kalla kriget", sade senatorn.

Nu innehar senator Fulbright en viktig position inom amerikansk politik: han är ordförande i senatens utrikesutskott. Alla hans yttranden beträffande utrikespolitiska frågor har därför tyngd och klang. Så var det också i detta fall. Efter en utförlig diskussion beslöt man att en kommission av oavhängiga experter skulle undersöka

de två radiostationernas verksamhet.

Expertkommissionens rapport bekräftade inte Fulbrights påståenden, och kongressen godkände därefter fortsatta anslag till de två radiostationerna för budgetåret 1973. Det gällde 38,5 miljoner dollar, en för USA:s statsbudget obetydlig summa. Senatorn hänvisade inte heller till sparsamheten i sitt förslag. Bakom detta låg andra tankar.

Under andra hälften 1971 startade kommunistiska massmedia en koncentrerad kampanj mot de två radiostationerna. Den klargjorde att sovjetledningen skulle betrakta det som en vänlig gest från USA:s sida om de slutade sina sändningar. Senator Fulbright och de som stödde honom var redo att infria Moskväs önskingar i förhoppning om att sovjetledningen i sin tur skulle understödja USA beträffande Vietnam.

Polacker, ungrare, tjecker, slovakar och rumäner var under tusen år medlemmar i den stora europeiska folkfamiljen. Deras kultur fick impulser från Västeuropa och deras levnadssätt följde det västeuropeiska mönstret. När deras länder råkade in i den sovjetiska inflytelsesfären, betydde det inte bara att det kommunistiska systemet infördes utan också att de nästan totalt isolerades från västvärlden och att de kulturella, religiösa och politiska banden dit avskars. Stalin syftade till att förvandla östeuropeerna till "sovjetmänniskor" och hans efterföljare gav inte upp denna ambition.

Visserligen har senator Fulbright rätt i att de två USA-subventionerade radiosta-

tionerna var barn av det kalla kriget. Fram till slutet av 1956 var deras sändningar starkt färgade av propaganda och motpropaganda. Det ändrades dock grundligt efter resningarna i Ungern och Polen hösten 1956, när styrelsen för radiostationerna måste inse att Moskva var fast besluten att med vapenmakt nedslå alla försök av östeuropéerna att bli fria. I stället för revolution måste man inställa sig på evolutionen.

En länk mot yttervärlden

Sedan 1956 innehåller Radio Free Europes och Libertys program informationer och sansade kommentarer; man avser att ge en verklighetsbild av händelserna och utvecklingen. Detta konstaterade undersökningskommissionen och dementerade därmed senator Fulbrights påstående att radiostationerna fortfarande skulle vara medel i det kalla kriget.

Tvivelsutan har sedan 1956 skett vissa liberaliseringar av olika grad i de östeuropeiska länderna. Dock dirigeras fortfarande alla tidningar, radio- och TV-stationer och bokförlag centralt och hårdhänt av staten, dvs av det kommunistiska partiet. Västerländska tryckalster, om de överhuvudtaget distribueras, är svåra att få tag på.

Radio Free Europe, som har sin huvudredaktion i München, sänder dagligen 20 timmar på tjeckiska och slovakiska, 19 timmar på ungerska och lika många på polska, 12 timmar på rumänska och 7,5 timmar på bulgariska. Radio Libertys sändningar pågår praktiskt taget dygnet runt

på 20 språk som talas i sovjetriket.

Radiostationerna har vardera en styrelse i New York och amerikanska direktörer i München, men de nationella redaktionerna består uteslutande av resp polacker, ungrare, tjeckoslovaker, rumäner och bulgarer och vid Radio Liberty av redaktörer från olika sovjet-nationaliteter. Direktionerna sörjer för koordinationen, men annars är redaktionerna självständiga och sammanställer själva sina program och skaffar själva material till dem.

Undersökningskommissionen har konstaterat att programmen består till 16 procent av nyheter, 35 procent av politiskt orienterade program (kommentarer, diskussioner, pressöversikter), 19 procent av kulturella, vetenskapliga och andra icke-politiska informationer, 22 av musik och radioteater. I pressöversikten, som är en viktig programpunkt, citeras ledande västerländska tidningar, från Sverige Dagens Nyheter, Arbetet och GHT. Programmen i sin helhet ger en verklighetstrogen bild av livet och opinionen i västvärlden.

Rädslan för det fria ordet

Kommunistregimerna håller sig inte passiva till denna verksamhet och låter inte programmen gå fram fritt. Enligt undersökningskommissionens rapport fungerar både egna och sovjetiska störningssändningar i Bulgarien, och ännu mer intensiva är störningarna i Tjeckoslovakien. Den polska regimen själv upprätthåller inga störningsstationer, men sovjetstationerna stör de polskspråkiga sändningarna. I Ungern och i Rumänien har man

däremot sedan 1964 upphört med störningarna.

Förklaringen till varför störningarna har upphört i Ungern, Polen och Rumänien ligger i att störningsstationerna kostar ganska mycket pengar eftersom Free Europe och Liberty sänder på flera våglängder samtidigt. Störningarna är inte heller helt effektiva; en av våglängderna måste lämnas fri för att regimernas eget folk skall kunna avlyssna programmen.

Undersökningskommissionen tog också reda på lyssnarfrekvensen i de enstaka östeuropeiska länderna. Oavhängiga firmor i opinionsundersökningsbranschen har frågat östeuropeiska besökare i västeuropeiska länder. Av omkring 7 000 svar framkom att nära hälften av vuxenbefolkningen lyssnar mer eller mindre regelbundet till Free Europes sändningar. Liknande undersökningar kunde man inte göra beträffande lyssnarfrekvensen av Radio Liberty. Sovjetmedborgare, som fått åka till västliga länder, besvarar inte sådana frågor.

Den ideologiska kampen

När Chrustjov anklagades av kinesiska kamrater för att han ville med fredlig samlevnad upphäva den marxist-leninistiska klasskampen, svarade han, att när man

avstår från väpnade konfrontationer skärper man samtidigt den ideologiska kampen.

Sedan dess har man åter och åter hört från Moskva att den ideologiska kampen mot kapitalismen och imperialismen har hållits i full gång, trots avspänningspolitiken. Att dessa försäkringar inte bara är tomma ord blir man övertygad om när man tar en titt redan i svenska bokhandlares fönster. Man kan också lyssna på radiosändningarna från Öst på västliga språk eller tänka på de förföljda intellektuella i kommunistländerna.

Det är ett vanligt trick från vänsterhåll att stämpla alla som motarbetar denna ideologiska krigföring som fascister och McCarthy-anhängare. De två radiostationerna sprider dock inte hat mot kommunismen, uppmanar inte till uppror, demonstrationer och sabotage. De kritiserar naturligtvis och ger informationer.

Hur viktig denna verksamhet är, uttryckte Alexander Solsjenitsyn i en intervju våren 1972. Han kritiserade bristen på korrekthet och fullständighet i den sovjetiska pressen och sade beträffande Radio Liberty följande: "If we learn anything about events in our own country, it's from there."